

ÇOK YÖNLÜ DIŞ POLİTİKANIN KOŞULLARI

Başbakan Ecevit ve hükümeti diğer devletlerle ilişkilerinde “çok yönlü dış politika” izlemek niyet ve iddiasındadırlar. CHP’yi, özellikle de Ecevit’i destekleyen yazarlar da bu politikayı başbakanın “alacak” hanesine kaydederek onaylamaktadırlar.

Bu “çok yönlü dış politika”, özünde, yalnızca Batı’ya, özellikle ABD’ye de bağlı kalmayıp, sosyalist dünyaya ve 3. Dünya ülkelerine açılmayı ifade etmektedir. Bu politik ifadeye elbette karşı çıkılmaz, onaylanır. Ama önemli olan bunun bir politik niyetin ifadesi olarak kalmaması, uygulamaya, yaşama geçmesidir. Bu noktada beliren soru, böyle bir politikanın gerçekleştirilebilme olanağı nedir? Niyet, istek başka şey, gerçekleştirilebilme başka şey.

Bu konuda Başbakan Ecevit’in yürüttüğü ve bir kaç kez dile getirdiği mantık şöyle: ABD ve Avrupalı ülkeler kendileri Sovyetler Birliği ile ilişkilerini geliştiriyorlar da Türkiye niye geliştirmesin? Buna nasıl karşı çıkarlar?

İlk bakışta çok doğru, çok haklı görünen bir durum alış. Ama gerçekliğe uygun değil. Emperyalist-kapitalist dünya sisteminde ABD ve Avrupalı ülkeler egemen ekonomiler ve devletler, Türkiye ise onlara bağımlılık ilişkileri içinde. ABD’nin ve onun kadar olmasa da Avrupalı devletlerin hareket serbestliği var, Türkiye’ninki ise kısıtlı. Çok yönlü dış politika, seçme serbestliğini, hareket serbestliğini gerektirir. Peşinen bir tarafa bağlanmış, taahhütlere girmiş, geri ekonomisi bağımlılık ilişkileri içinde dünya kapitalist sistemiyle bütünleşmiş bir ülkenin bu serbestliği yoktur. Hele askeri, ekonomik, mali ambargolarla köşeye sıkıştırılmış, borçları erteleyebilmek, “taze para” bulabilmek için çırpınır duruma düşürülmüşse.

Başbakan, ABD ile ilişkilerin canlandırılması konusunda şunları söylüyor: “Aramızda yeni işbirliği görüşülürken, ambargo yüzünden savunma yapımıza ve ekonomimize verilmiş olan ağır zararların kısa sürede giderilmesine, ekonomimiz ve savunmamız için gereken desteğin, ekonomiyle savunma arasındaki bağlantı da göz önünde tutularak, yeterli ölçüde sağlanmasına özen göstereceğiz.” İki nokta vurgulanıyor:

1) Ambargo “savunma yapımıza ve ekonomimize” “ağır zararlar” vermiştir.

2) Bu zararların giderilmesi için “ekonomimiz ve savunmamız için gereken desteğin” kısa sürede “yeterli ölçüde sağlanmasına özen göstereceğiz.” Bu desteği sağlamak hükümetin “özen göstermesi”ne mi bağlıdır? Bugüne kadar olduğu gibi ABD “nazlı” davranır, oyalamayayı sürdürürse ne olacak? Yaptırım gücü olacak eldeki “koz” ne? Üsler mi? Üç buçuk yıllık durum gösterdi ki, ABD üslerin “kapanması”ndan, Türkiye’nin ambargodan sıkıldığı kadar sıkılmadı. Hatta pek de önemsemedi denebilir. Belki uydular ve kıtalararası füzeler dinleme tesislerinin ve füze rampalı üslerin önemini azalttığından; belki ABD, Türkiye’ye yüklediği işlevleri giderek İran’a kaydırmaya başladığından. Belki de üsler gerçekten kapatılıp işlemez hale getirilmediğinden. Şu da unutulmamalı ki, ABD üsler konusunda istediklerini elde etme

yaptırımlarına da sahip. Döviz “darboğazı” Türkiye’yi sıkıtkça sıkıyor, boğarcasına. Gevşetmenin ipleri ise ABD’nin elinde. Bu durumda, ABD ile pazarlıkta üsleri bir “koz” olarak kullanmak bir avuntu. Kaldı ki, hükümetin böyle bir niyeti de yok. Üsler konusunu bir an önce sonuca bağlayıp karşılığında alacağı “kira”yı yükseltmek hesapları içinde.

Aynı konuşmasında Başbakan, ABD ile “işbirliğinin dünya barışına ve bölgemizdeki güvenliğe katkıda bulunacak ve birçok komşularımızla aramızda oluşan karşılıklı güven ortamını da zedelemeyecek nitelikte olmasını özellikle gözeteceğiz” diyor. Bir barış ve iyi komşuluk anlayışı olarak çok güzel. Ama geçerliliği ve gerçekliği ne? ABD Türkiye ile dünya ve bölge barış ve güvenliğine katkıda bulunacak ve Türkiye’nin komşularıyla ilişkilerini zedelemeyecek bir işbirliği oluşturmaya rıza gösterecek, öyle mi? Açılacak üsler ve tesisler bölgedeki ülkelere, Türkiye’nin komşularına karşı değilse, ya nedir? Bu casusluk yapan dinleme tesisleri ve nükleer bombaları, füzeleri, ağır bombardıman uçaklarını barındıran üsler var oldukça bölge ülkeleri kendilerini güvenlikte hissedebilir mi? Onlarla Türkiye arasında gerçekten karşılıklı güvene dayanan ilişkiler gelişebilir mi? Bu koşullarda, ne kadar karşılıklı ziyaretler yapılıp ne kadar iyi niyet, iyi komşuluk demeçleri verilirse verilsin, Türkiye’nin hem sosyalist dünyaya, hem 3. Dünyaya atılışları sınırlı kalacak, hep “müslüman kardeş ülke” diye sözü edilen Libya’nın Başkanı “NATO’da, Amerika’nın yanında olduğunuz sürece ben sizinle birlikte olamam” diyebilecek, ilişkilerimizi iyileştirmekle övündüğümüz Hindistan ile Yugoslavya Türkiye aleyhine karar çıkartabilecektir.

ABD’nin Türkiye ile ilişkilerini düzenlemedeki amacının “dünya barışına ve bölgemizdeki güvenliğe katkıda bulunmak” olmadığı apaçık bellidir. Amerikan politikasının uzun boylu tahliline girmeden, ambargoyu şartlı kaldıran kararın metni bu konuda en son açık kanıt. ABD, Akdeniz politikasında ve Türkiye ile ilişkilerinde kendisinin ve NATO’nun çıkarlarını gözettiğini, bu doğrultuda “nüfuzunu kullanacağını” örtülü ifadelerle baş vurmadan düpedüz ortaya koyuyor.

ABD’ye ve Batı’nın diğer emperyalist ülkelere böylesine bağımlılık ilişkileri içinde ve emperyalizmin çok yönlü baskılarının böylesine altındayken Türkiye’nin “kişiliği olan, ulusal çıkarlara uygun çok yönlü bir dış politika” uygulayabileceğini sanmak ve iddia etmek bir hayal veya politik bir aldatmacadır. Böyle bir politika güdebilmenin ilk koşulu, emperyalist kampa peşinen bağlanmış, taahhüte girmiş durumdan çıkmaktır, yani NATO başta olmak üzere emperyalist antlaşma ve kuruluşlardan çıkmaktır. İkincisi, emperyalist-kapitalist dünya ilişkileri ağı dışına çıkmaya yönelik, sosyalizmi hedef alan bir kalkınma düzenini ve yolunu benimsemektir. Bu ikinci koşul yerine getirilmeden, yalnızca “bağlantısız” olmak bir ülkeyi emperyalizmin sömürü ve baskısından kurtaramaz. Ama yine de bağlantısız olmak ilk koşuldur.

Sırası gelmişken şuna da işaret edip geçelim ki, bu koşulların yerine getirilmesi, başta ABD olmak üzere Batılı ülkelerle tüm ilişkileri kesmek, onlara sırt çevirmek değildir. Aradaki ilişkileri bağımsızlık, egemenlik, hak eşitliği üzerinde yeniden düzenliyelemek için nesnel koşulları yerine getirmektir.

Denilebilir ki, Türkiye 1960’lı yıllardan bu yana eskisine kıyasla dış politikada çok

yönlülüğe kaymıştır. Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkelerle ilişkilerini düzeltmiş ve sıklaştırmıştır. Doğrudur. Ama bu, ilişkileri düzeltme girişimleri ekonomik-teknik sınırlar içinde kalmıştır. Ecevit'in imzaladığı siyasi belgeye kadar politik yakınlaşma Türkiye bakımından söz konusu olmamıştır. Gerekğinde askeri donanım da alabilme olasılığının sözü edilmemiştir. Türkiye'nin dış ticaretinde sosyalist ülkelerin payını artırma eğilimi gösterilmemiş; ağırlık, Türkiye'nin aleyhine sürekli artan açıklar verdirerek, Batı ile ticarete olmaya devam etmiştir. Ecevit Hükümetinin açılımı duruma özlü bir değişiklik getirmemiştir, ama Batılılar Türkiye'nin sosyalist dünyaya açılışı konusunda üsler konusunda olduğundan da duyarlıdılar. Yoğunlaştırılan baskılar, uygulanan ambargolar gösteriyor ki, Batılı emperyalistler Kıbrıs konusunda olduğu kadar bu konuda da kendi çıkar ve istekleri doğrultusunda, çizgiyi kesin çekmek durumuna girmişlerdir. Elekdağ ve Müezzinoğlu'nun Washington'daki temaslarında bu nokta açıkça ortaya çıkmıştır.

Girmişlerdir ama koşullar tümüyle onların kontrolünde değildir. Borçlar ertelense, krediler verilse, "taze para" gelse, AET ile ilişkiler düzelse bile, Türkiye'nin ekonomik sorunları kesin çözümlenme yoluna girmeyecektir. Sorunlar yapısaldir, bu bir. Türkiye'nin dış finansman kaynaklarına ihtiyacı o kadar büyük, dış ticaret açığı o kadar geniştir ki, kendisi de derin bunalım içinde olan Batı kapitalizmi milyarlarca liralık krediyi yıl yıl ardına veremez; Batılı pazarlara ihracat gelişse bile, ticaret açığını kapatmaya yetmez, bu iki. Türkiye, politik bağlantıları olmayan, düşük faizli, uzun vadeli krediler için, ileri teknolojiyi transfer edip giderek üretebilmek için, ihraç mallarına yeni, geniş ve istikrarlı pazarlar bulabilmek için sosyalist dünyaya açılmak zorundadır. 1950'lerin sonlarından beri bu açılım eğilimi belirmiş ve 1960'lı yıllarda uygulamaya geçilmiş ve gelişmiş ise, içteki bütün anti-komünizm ve anti-sovyetizm ticaretine rağmen gelişmişse, bu, nesnel zorunluluklardan ötürü olmuştur.

3) Dünyaya da açılmak doğru bir politika olmakla beraber, bu açılma Türkiye'nin ne dış finansman, ne pazar sorununu çözmez. Libya Başbakanının kredi verme konusunda "Önce IMF'den geçin" demesi, Arap Kalkınma Bankası Genel Müdürünün "Batı, Doğu için kredi kartıdır; Türkiye'nin kredi almaya değer ülke olup olmadığı, Batı ile ilişkisi sonucu ortaya çıkacaktır" diye konuşması, Arap ülkelerinin petrol dolarları konusunda tüm hayalleri söndürmeye yeterlidir. Dünya ticaretinde ise az gelişmişlerin Batı ile ticaretleri kendi aralarındaki ticaretten ağır basmaktadır. Yakın Doğu'nun zengin Arap ülkeleri çamaşır makinası, buz dolabı gibi mamulleri, montajlarının yapıldığı Türkiye'den almak yerine daha kaliteli olarak imal kaynaklarından ithal etmeyi yeğlemektedirler.

Dünya kapitalizminin bunalımı derinleşerek sürüyor ve sürecek. Bu süreç emperyalizmin gücünü düşürüyor, kapitalist dünyayı kontrol olanaklarını, araçlarını sınırlıyor. Dünya sosyalist sistemi ise bunalımsız, çalkantısız geliyor, ilerliyor. Dünya tarihinin gidişini belirleme gücü yükseliyor. Bu çerçeve içinde Türkiye'nin koşulları onu sosyalist dünyaya açılmaya sürekli iteliyor.

Türkiye'nin çıkmaz yoldan kurtuluşunun dış nesnel koşulları bu durumda yatıyor.